

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות צ"א

- (א) **מר סבר מבני חורין אין ממשעבדי לא, ומר סבר אפי' ממשעבדי- פרש"י,** ר"ש סבר חוב הוא מותר. ופי' השטמ"ק בשם תלמידי הרשב"א, דהיינו שהנסכים משועבדים לבעל חוב דאביהן, והשאלה הוא אם זה נחשב למותר, כיון נכסים אלו משועבדים לבעל חוב. וע' במאירי שצידד לפרש דביאור הגמ' הוא דמשעבדי היינו חוב שאדם חייב להמת, דגם זה יכול להיות נחשב כמותר דינר, אלא דהק' ע"ז, דהא זה ראוי הוא, וקיי"ל דראוי לא מהני להיות המותר דינר. ודחה קו' זו, דאולי חוב נחשב כראוי רק לענין בכור, אבל לענינו נחשב כמוחזק.
- (ב) **אלא הכא בפחות מדינר קמפלגי- הק' תוס',** הא הדרה קו' לדוכתא, דכיון דר"ש פליג לקולא, הול"ל כיון שיש שם דינר, ולא אם יש שם דינר, והניח בקו'. וע' בפני יהושע, דכ' דעוד יש להק', מה ה' הה"א לומר דר"ש ס"ל דאי"צ מותר דינר, הרי מפורש הוא בברייתא דר"ש ס"ל דצריך מותר דינר, וכמו שהק' הגמ' אח"כ. וביאר, דקס"ד דעיקר מח' ר"ש ורבנן הוא ודאי לענין אם צריך מותר דינר דוקא של קרקע או סגי במותר דינר של מטלטלין, ובהו ר"ש לחומרא, וא"כ שפיר נקט הלשון "אם", דהא לחומרא פליג. ומה דנקט לשון מותר דינר, אף דס"ל דאף בפחות מדינר סגי, אגב מה שאמר ת"ק דינר, גם הוא נקט לשון דינר. וכ' דדברי ר"ש לשיטתו הם, דמה דס"ל דפחות מדינר מהני, זהו משום דס"ל דצריך להיות המותר דינר בקרקעות, והא קיי"ל דאין אונאה בקרקעות, וא"כ שפיר יכול לומר דלדידי' שוה דינר (וע"ש איך שביאר למה זה חלוק ממש"כ המשנה לקמן דאין היתומים יכולין לומר כן). ומ"מ הק' הגמ' דהא ר"ש דינר קאמר, ולא ה' משמע להגמ' דרק אידי קאמר, כיון דעיקר פלוגתייהו בהכי. אבל מ"מ אין שייך להק' על הלשון "אם", דכיון דע"כ בהא נמי פליגי, א"כ שפיר נקט לשון זה.
- (ג) **אם אמרו יתומים אנתנו מעלים על נכסי אבינו יפה וכו' אין שומעין להן- הק' הפני יהושע,** פשיטא, דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן, הרי לעולם יאמרו כן, ע"ש מש"כ בזה.
- (ד) **אלא שמין את הנכסים בב"ד- כ' השטמ"ק** בשם הריטב"א, דמה דקתני דשמין אותן בב"ד, היינו לומר דאע"פ שיש זמן ששנים הנכסים כדי עלוים, כיון דהשתא לא שוו לי', אין לנו אלא כפי שומת ב"ד במקום ושעתן. עוד כ' דאע"פ שבא אדם בעלמא והי' מעלה בשומתן, אין שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בב"ד. אולם דייק השטמ"ק מדברי רש"י במהדר"ק דס"ל דב"ד לאו דוקא, אלא כל שאין השומא בכדי ליטול הכתובה, אלא כדי ליקח הדבר בשויהן, שמה העלאה, אבל כל שהעלאה הוא כדי ליטול הכתובה, אי"ז חשיב העלאה, ולא מהני.
- (ה) **ת"ר, לזו אלף ולזו חמש מאות וכו'- לכאור' יש להק',** מה בא ברייתא זו להוסיף על מתני'. וכ' בשטמ"ק בשם רש"י במהדר"ק "תנא דברייתא אשמעינן דלהכי נפקא לן מינה". ובביאור דבריו, כ' בשטמ"ק דבעצם יש ב' נפק"מ של כתובת בנין דכרין, היכא שהכתובות של שניהם אינם שוין, או אפי' היכא שכתובות של שניהן שוין, אלא שיש לו הרבה בנים מאשה וא', ומעט מאשה אחרת. ובמתני' פרש"י במהדר"ק דרבותא הוא טפי שיש דין כתובת בנין דכרין היכא שכתובתן אינן שוות, דאילו כתובתן שוות, אז ה' שייך לומר שיש איזה קיום להדין נחלה דאורייתא, שהרי בני זו נוטלין מאה, ובני זו נוטלין מאה, אבל היכא דאין כתובתן שוות, ה' מקום לומר דכיון דבנכסים אלו אין שום קיום של נחלה דאורייתא, דאז לא חידשו חז"ל דין כתובת בנין דכרין, ולהכי קתני בברייתא דאף בציור כזו, דכתובתן לא היו שוות, אמרי' דין כתובת בנין דכרין.
- (ו) **פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין- הק' הרמב"ן,** מ"ש לענין מרובין ונתמעטו פשיטא להו דכבר זכו בהן יורשי כתובה גדולה, וא"כ אין שייך שוב לומר דאין להם כתובת בנין דכרין, משא"כ היכא דמועטין ונתרבו, לא אמרי' דפשוט הוא דכבר זכו בהן כל היורשין לחלוק בשוה, אלא דהגמ' שקל וטרי בה. ותי' דבשלמא במרובין ונתמעטו, י"ל דממ"נ אין שייך לומר דנעקרה ירושה דאורייתא, דאם אזלי' בתר שעת מיתה, אז עדיין היו מרובין, וא"כ ודאי ה' מותר דינר. ואף אם אזלי' בתר שעת חלוקה, אז נמצא דבשעת מיתה ירשו הכל, ועכשיו באין לפרוע חוב אביהן, וא"כ ודאי לא נעקרה הנחלה דאורייתא. משא"כ במועטין ונתרבו, אולי משעה ראשונה חל שעבודו וא"כ לא ה' אז מותר דינר, או דלמא אפי' אם חל בשעת מיתה, אולי אח"כ נתברר דלמפרע באמת היו שוים טפי [וצד זה צ"ע, וגם צ"ע הא דלכאור' יש גם לצדד דאזלי' בתר שעת חלוקה, ולא כ' כן הרמב"ן, וצ"ע למה. ובכלל צ"ע, דאם באמת שייך ליזיל בתר שעת חלוקה, א"כ אפי' אם היו הנכסים מועטים מתחלה ועד סוף, הא כיון דער שעת חלוקה היו נחשבים להיות של כולם בשוה, א"כ קיים דין של מותר דינר, וא"א לומר כן, דא"כ בטל הדין דצריך להיות מותר דינר, דנמצא דלעולם יש מותר דינר, וצ"ע בזה]. **עוד כ' הריטב"א** ליישב דשאלת הגמ' הוא כן, הא ודאי אזלי' בתר מעיקרא לענין מרובין ונתמעטו, דכיון דכירושה שוויה רבנן, דינא הוא דליזיל בתר מעיקרא לקיים תקנת חז"ל בזה. אבל במועטין ונתרבו, אפשר דג"כ תקנו ללכת בתר בסוף, כדי לעשות תקון לתקנתם לתועלת הכתובת בנין דכרין, או דלמא אמרו דלעולם אזלי' בתר מעיקרא, וזה ה' ספיקת הגמ'.
- (ז) **רבינא אמר באלפא, וכו'- פי' הריטב"א** דאע"ג דלוקח לא אפסיד אלא חמש מאה (וכמו שביאר, דמיירי שקיבל הב"ח אפדנא א' באלף זוז), מ"מ כיון שהחוב ה' אלף, וזה סלקו במעות, הוי כאילו לוקחה ממנו, שאלמלא כן ה' נוטלן שתיהן, והי' המוכר חייב באחריות אלף. ומה דר' עזירא אמר דנותן ה' מאות, משום דה' מאות ה' האחריות שקיבל על אפדנא זו. אבל כ' דק"ק לפרש כן, הא באמת לא קיבל על עצמו אלא אחריות אלף לאפדנא זו, ואיך חולק רבינא וס"ל דצריך ליתן אלף. ולכן כ' לפרש דהשאלה הוא אם למעשה קיבל הב"ח האלף זוז, והמח' הוא אם צריך לכתוב ל' אלף כדאפסיד, או בחמש

מאות כמו ששזה השדה שממנו נסתלק, דהא אכתי לא טריף מיני, אלא דכי ראה הלוקח דבעי בע"ח למטרפיי, קדים וזבני מיני, והי"ל להמתין עד שתכנס בב"ד טרפא שלו.

(ח) **והלכתא בחמש מאה** - כ' תוס' דזה לא חשיב שבה (דאם הי' כשבח, הא הדין הוא דיכול לטרף השבח), היינו משום דהקרקע לא השביחה, אלא שהי' חביב עליו ליקחנו ביותר מדמיו.

(ט) **ההוא גברא דהווי מסקי ביי מאה זוזי** - יש לע', למה הביא מעשה שני' בזה, הא כבר הביא מעשה ראשון. וע' במאירי שכ' דהגמ' שינה בלשונו בין הב' מעשים (ובגירסא שלנו אין שינוי), דבמעשה ראשונה אי' "זכינהו חדא כחמש מאה", ומבעשה שני' כ' לשון ל' חד, דהיינו דבמעשה הראשון מכרו שניהם לאדם א', ובמעשה השני לשני בני"א, והחי' הוא דהשני יכול לסלק במעות בשביל מה שטרף מן הראשון, שיכול לומר לו או טול זה שטרפת כבר בחובך, או הסתלק ממנו ואתן לך בו אלף דינרין שיעור חובך.

(י) **ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימי - פרש"י**, שהיתה נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה. כ' **המהרש"א** דנראה דרש"י פי' כן משום דאם הי' אביו, א"כ הי' יכול תמכור גם אם אמו תמות קודם ואח"כ אביו, שיהי' מכור מה שירש מאביו. אבל הביא שהרא"ש פי' (בשם רש"י) שמכרה בחיי אביו אם ימות אביו ואח"כ אמו, וצ"ל שלא הי' רוצה למכור אלא מה שירש מאמו לא מאביו, וע"ש עוד מה שהק' ע"ז.

(יא) **ואתא איהו וקא מערער** - בפ"י ראשון שהביא רש"י, הביאור הוא דמכר מה שעתיד לירש מאמו, ואם היא מערערה אז לא יהי' חייב באחריות, והוא עצמו בא וערער בהמכר, וע"ז אמר רב"ח, דבמקום אמו הוא. והק' הפני יהושע, מה ס"ד דרב"ח לומר דלא קיבל המוכר אחריות דנפשי, הרי א"כ מה מכר לו, הרי כל המכירה הוא לאחר מיתתה, וע"ש מש"כ ליישב.

(יב) **סבר רב"ח למימר איהו במקום אימי קאי - פרש"י**, דאינו צריך אף להחזיר המעות, שלא באחריות סברית וקבלית. וכ' הרא"ש (ו') שיכול למוכרה, אף דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דהא זה אינו דבר שלא בא לעולם כ"כ, דאל"כ, הא ודאי אין המכר מכר, ואיך ס"ד דרב"ח שאינו צריך להחזיר המעות, הרי המכר אינו מכר בכלל [ולכא"ק' לפרש כן בדעת רש"י גופי', דהא רש"י כ' דיכול לחזור גופא משום דאין אדם מקנה דבר שלא זכה בו, ולכא"ו לדבריו הדרה קו' הרא"ש לדוכתי, וצ"ע]. אולם ע' ברעק"א כאן, דג"כ הק' על דרך זה, וכ' "וי"ל דזהו ג"כ בכת תנאו דלא מפצינא, דהלוקח סבר וקיבל שאם תערער אמו יהי' המעות מתנה".